

SONIA VELTON

ROMAN O ŽENSKAJ SILE,
ZRADE A KRUTOSTI

Ljndeni

Báthoryčkina dcéra

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.lindeni.sk
www.albatrosmedia.sk

Lindeni

Sonia Velton

Báthoryčkina dcéra – e-kniha

Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

Báthoryčkina dcéra

Báthoryčkina dcéra

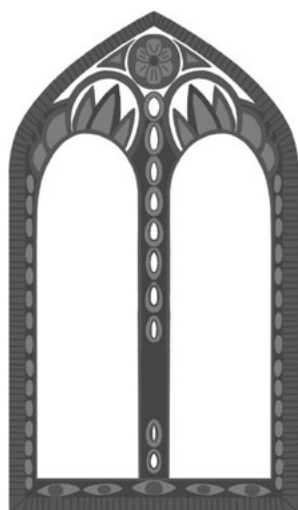

S O N I A
V E L T O N

Preložila Miriam Ghaniová

Ljndeni

Venujem svojej matke Sandre

Historická poznámka

Grófka Alžbeta Báthoryová v roku 1573, keď mala trinásť rokov, údajne porodila nemanželské dieťa. Dieťa, dievčatko, rýchlo zaviazali do povelníka a odovzdali istému dedinčanovi, aby ho vychoval v jednej z dedín v okolí hradu.

História nezaznamenala, čo sa s dieťaťom stalo potom.

Keď 29. decembra 1610 v Uhorsku zatkli Alžbetu Báthoryovú, takzvanú krvavú grófku, za údajné vraždy mnohých mladých dievčat, spolu s ňou zatkli aj jej štyroch „komplicov“. Boli to: Ján Ujvári alias Ficko – *johannes factotum* (chlapec na všetko), Ilona Jóová Nagyová, bývalá pestúnka grófskych detí, Dorota Sentešová, vyššie postavená slúžka, a Katarína Benická, práčka.

„Nedovolím, aby ma ovládali muži.“

GRÓFKA ALŽBETA BÁTHORYOVÁ
(list Jurajovi Bánffymu, 3. februára 1606)

Videl, ako slnko zmizlo, a z jaskynnej priepasti
vyšla príšera, ktorá mala podobu ženy.

Orlando Furioso, Canto (Spevy) 42, 1532

Prológ

V tomto obrátenom svete môže byť slúžka kráľovnou. Môže sedieť na drevenom tróne a všetci okolo sa jej budú klaňať a počúvať ju. Jej slovo bude zákonom.

„Povedzte nám niečo o tej knihe,“ prehovorí prokurátor. On je ten kráľ, ten, čo povýšil túto chovateľku zvierat, túto krajčírku, na také vznešené miesto.

„Patrila grófkke,“ povie. „Bola v truhličke z ružového dreva v jej knižnici.“

Prokurátor sa nepýta, ako sa slúžka dostala do grófskiných komnát. Podrobnosti sú v súdnej sieni rovnako nežiaduce ako deti; len nepríjemné a zbytočné.

„Ty si ju otvorila?“

Pokrčí plecami. „Kľúč bol vždy v zámke.“

„Čo bolo vnútri?“

„Kniha... vyzerala ako účtovná kniha.“

Spomienka na knihu dievčinu znervózni. Bola to taká zlovestná vec; súpis úmrtí, katalóg nešťastia. V ruke drží malú drevenú húsku. Ktosi jej raz poradil, aby ju pohladila po krku,

ak by cítila obavy alebo smútok, a ona to teraz robí, pričom palcom prechádza po opotrebovanej ryhe na jej krku.

„A čo v nej bolo?“ Prokurátor sa snaží potlačiť netrpezlivosť v hlase, ale cíti, že toto dievča pozná dôležité dôkazy. Je iné ako ostatní svedkovia so svojimi príbehmi o mŕtvotách a popáleninách, jazvách a doráňaných telách. Malo s grófkou vzťah, ktorý ostatné dievčatá nemali. Musí ho rozlúsknuť ako škeblu a vytiahnuť z nej perlu.

„Bol tam zoznam mien dievčat a pri každom z nich bolo napísané, ako zomrelo.“

„Veď ona nevie čítať!“

Ten hlas znie z galérie, je prenikavý ako píšťalka.

„Videla som, že je to zoznam mien, bol dosť jasný,“ trvá na svojom dievča.

„Kto napísal ten zoznam?“

„Bol to grófkin rukopis, záznamy o všetkých dievčatách, ktoré zavraždila, aj o tom, ako to urobila.“

V súdnej sieni zašumí, ale prokurátor chvíľu mlčí. Pozrie na porotu, na dvadsať mužov, ktorí v tomto obrátenom svete teraz grófkou súdia. Vidí dokonalý strih ich šiat, tuk, ktorý im vyplňa líca, morálnu istotu ich pohľadov a v tej chvíli vie, že to bude ľahké.

„Koľko tam bolo mien?“ spýta sa.

Dievčina-kráľovná sa pomrví na svojom dočasnom tróne. Má problém s novou vlnenou spodničkou, ktorá ju pichá. Nové kožené črievice ju zas tlačia, pália. Je zvláštne, že zo všetkých dievčat prežilo práve toto a ostatné zomreli. Zo všetkých dievčat, ktorým zašili ústa, sa tomuto podarilo tie svoje otvoriť.

„Stovky,“ odvetí.

LETO

Uhorsko, 1610

Lovci dievčat

Prichádzajú po poľnej ceste, ktorá sa tiahne popri chatrči, potom mizne na úbočí husto porastenom borovicami. Nevidí ich, všimne si len, že husi pri jej nohách prestali štipkať trávu a naklonili hlavy k ceste, v ľadovomodrých očiach sa im zračí rozhorčenie.

Otočí sa a mľaskne jazykom. „Kto sú tí dvaja, moje malé priateľky?“ opýta sa husí a oprie si košík s obilím o bok.

Je to zvláštny pár: dvojica kráčajúca do kopca v neskorom popoludní. Žena, zadychčaná a červená od letnej horúčavy, a mladý muž kráčajúci vedľa nej vo vysokých kožených čižmách, z kalapu mu seabavedome trčí pierko.

„*Apa*, máme návštevu,“ oznámi dievča starcovi, ktorý sedí na lavičke pri vybielenej stene chalupy a drieme v tieni hrubej slamenej strechy.

Starec sa pohne, až keď sa rozletia husi, pohoršene gágajúc na vysoké čižmy šliapajúce po vzácnej tráve. Starec chvíľu žmurká do zapadajúceho slnka a potom vstane.

„Prišli sme z Čachtického hradu,“ povie dôležito muž v čižmách. Starec zblízka vidí, že je to skôr mládenec ako muž, pokožku má ešte hladkú, ledva mu na nej stihlo vyrašíť pár fúzikov. Staršia žena odstrčí hus, ktorá sa jej priplietla pod nohy a ešte stále štipká trávu. Usmeje sa, lapá po dychu, ale oči rozhodne upiera na dievča.

„Ja som Dorota Sentešová,“ povie po chvíli, „a toto je Ján Ficko Ujvári. Prišli sme sem z mesta, lebo sme počuli, že vaše dievča si hľadá prácu.“

„Zle ste počuli.“

Dievča sa zamračí. Starcove slová znejú nečakane ostro ako nabrúsená čepeľ.

„No tak, pane,“ nedá sa odbyť Dorota Sentešová, „ktoré dievča by nechcelo pracovať na dvore grófkы Alžbety Báthoryovej? Každé dievča z okolia súhlasí, že pôjde s nami do Čachtíc.“

„Tak si ich vezmite a nás nechajte na pokoji.“

Žena sa zhlboka nadýchne, potom sa obráti k dievčaťu a znova sa usmeje. Je to strojený úsmev, pomyslí si dievča, nie láskavý, ktorý vychádza z duše. Len jej spočinie na tvári, pekný ako slnečné svetlo, ale zmizol by s prechádzajúcim mrakom.

„Môžeš ma volať Dorka, dieťa. Všetci mi tak hovoria. Ako sa voláš ty?“

„Borka. Oficiálne Barbora.“

„A tvoje priezvisko?“

„Volajú ma Husiarka.“

Mladík si odfrkne. „Borka-husiarka!“

„Áno,“ povie dievča vyrovnane, „a teba volajú Ján Ujvári, chlapec z podhradia. Tak to chodí u ľudí, ktorí pochádzajú odnikiaľ, preto nemajú mená, iba rôzne prezývky.“

Mladíkova tvár potemnie, ale nepovie nič. Borka si všimne pierko v jeho klobúku, je z orla; biele naspodku, potom tmavšie s takmer čiernym končekom. Naozaj výnimočná ozdoba pre obyčajného chlapca, služobníka z hradu.

„No, Borka-husiarka,“ hovorí Dorka, „máme pre teba prácu v Čachticiach. Moja pani potrebuje slúžky a krajčírky. Vieš šiť? Variť? Aj keby si vedela iba ošklbať hus, na tom nezáleží. Naučíme ťa všetko, čo treba.“

„Dievčaťu stačí to, čo vie,“ hundre starec.

„Naozaj?“ Dorka si Borku premeria od hlavy po päty, prezera si hrubé plátno jej čepca a rukávy košielky, trochu príliš krátkej na jej štíhlych rukách, trochu ušpinenej na zápästiach. Jej oči sa pristavia na tvári dievčata, na vrkoči prehodenom cez plece, tmavých lesklých vlasoch ako vyleštené drevo, až po konce, kde sa zvlنili a zosvetleli dozlata. „Dievča je veľmi pekné,“ povie. „Nechceš pre ňu manžela? Alebo tu má stráviť celý život a prehrabávať sa v husom truse?“

Ficko sa zasmieje. „Môže byť paňou jabloňového sadu,“ povie, naširoko rozhodí rukami, aby gestom ukázal na sad rozprestierajúci sa za chalupou, a potom vystrúha zložitú poklonu.

„Radšej to ako mŕtva,“ zašomre starec.

„Čo tým myslíš?“ spýta sa Dorka.

„Dobre vieš, čo mám na mysli. Počul som, že dievčatá, ktoré idú na Čachtický hrad, sa už nikdy nevrátia.“

Dorka sa uškrnie a vzdychne. „Nesmieš veriť klebetám. Moja pani nemôže ponúknuť miesto hocakému dievčaťu. Tie príbehy sú nezmysly, čo šíria bláznivé ženské, ktoré grófká prepustila.“

Starec sa zasmieje. „Andráša z Kerezstúru by som nenazval bláznivou ženskou. Je to hlavný notár a prihlásilo sa mu už veľa svedkov.“

Dorka nedokáže skryť netrpezlivosť. „Spýtaj sa sám seba,“ povie. „Čo môže vedieť poddaný z podhradia o mojej pannej?“

„Čo tí ľudia hovoria, *apa*?“ spýta sa dievča.

Skôr než starec stihne odpovedať, Dorka ho preruší. „Voláš ho *apa*, ale tento muž nie je tvoj otec, však?“ Jej hlas sa zmenil; je nižší, kadencia pomalšia. Dievčaťu znie v ušiach úlisne, nechápe význam slov.

„Je to môj otec,“ tvrdí.

„Samozrejme,“ prisvedčí Dorka, „aké by bolo úžasné, keby bol svet taký jednoduchý, ale nie je, drahé dieťa. Koľko máš rokov?“

„Pätnásť.“

„Takže si už žena.“ Dorka ju pozorne skúma. „Vieš, čo robia so ženami, čo žijú s mužmi, ktorí im nie sú ani manželmi, ani otcami?“

„Dost,“ upozorní ju starec, ale Dorka ho ignoruje.

„Odrežú im nos,“ pokračuje, „aby všetci vedeli, že sú to pobehtice!“

„Som starý!“

Dorka si ho premeria. „Ešte nemáš ani šesťdesiat rokov, takže si dosť mladý, dokážeš sa pobiť hoci aj s miestnymi mládenkami. Sme v Trenčíne len deň a už som počula, čo sa o vás dvoch hovorí.“

„Kto počúva klebety?“

Dorka sa široko usmeje. „Máš pravdu. Možno by ani jeden z nás nemal súdiť toho druhého. Dobre, nerob si z tých rečí ťažkú hlavu. Pokiaľ nám to dievča dáš, poviem klebetníkom, že som ťa videla na vlastné oči a že si dobrým otcom tomuto dievčaťu, nič viac.“

„Prečo to znie ako hrozba?“ spýta sa starec.

„Nie je to hrozba, je to prosba: dovoľ Borke, aby išla s nami na hrad slúžiť grófkke. Toto dievča je príliš dobré, aby páslo husi alebo sa stalo ženou nejakého surovca, napríklad kováčovho syna.“

Jozef sedí v chalupe za kuchynským stolom a strúha rezbárskym nožom kus dreva. Husté hobliny padajú na podlahu okolo neho, no on pomaly a rozvážne pohybuje nožom hore a dole.

Borka sa usmeje, keď pred neho položí tanier s bravčovým mäsom a fazuľou. „Čo strúhate?“ spýta sa a sadne si oproti nemu. „Dorkinu hlavu?“

Jozef sa napriek všetkému zasmieja a s povzdychom položí drevo na stôl. Už sa črtá tvar lebky, a to je nos? Obludne dlhý, podobný zobáku, s dvoma očami, prázdnyimi otvormi urobenými dlátom, ktoré jeho pomstychtivá ruka vtlačila hlboko do dreva.

„Nie,“ povie Jozef, utrie si ruky do košele a vezme do ruky krajec jačmenného chleba. „Nebudem strácať čas vyrezávaním podoby Dorky ani jej mladého pomocníka.“

Fazuľa sa dusila nad otvoreným ohniskom v kotlíku, Borka ju ochutila feniklom. Starec si namočí hrubý krajec do omáčky a potom si odhryzne.

„Prečo ste taký nahnevaný, *apa*?“

Jozef odloží chlieb na tanier, pomaly prežúva, ale jedlo mu akosi nechutí. Potom si zaborí čelo do dlaní a sklopí zrak. Chvíľu tak zostane, kým dievča rozmýšľa, či má vstať a poďísť k nemu. Jozef k nej ponad stôl vystrie ruku a otvorí dlaň. „Ach, Borka,“ zašepká, keď mu ju podá, „som smutný, pretože viem, že má pravdu.“

Borkou prejde chlad napriek teplému večeru, napriek ohňu, ktorý horí v peci. Napne sa, akoby chcela odtiahnuť ruku, ale

starec ju pevne drží. „Už tu nemôžeš zostať,“ povie jej. „Dobre to vieš.“

„Ale vy ste mi to sľúbili,“ zašepká.

„Aj som to dodržal.“ Jozef jej pevnejšie zovrie ruku, aby sa utvrdil v pravdivosti toho, čo hovorí. „Sľúbil som jej, že ňu ochránim, a to som aj splnil. Teraz sa musím sám seba spýtať: poruším sľub, keď ňu pustím preč, alebo keď ňu tu nechám?“

Borka pomaly odtiahne ruku a on ju tentoraz pustí. Sadne si na stoličku a pozrie na jedlo, nedotknuté na tanieri.

Prejde niekoľko okamihov, kým Jozef opäť prehovorí. „To- to nie je život pre teba,“ povie, „tu v kopcoch.“

Slnko zapadá a okno nad stolom je ako paleta farieb; od ohnivých odtieňov po najhlbšie indigo, ako obloha tmavne a začína splývať s karpatskými horami. Čoskoro budú musieť zapáliť sviečku, ale ani jeden z nich sa nepohne. Potom Borka povie: „Nikdy mi nechýbali iné deti. Spriatelila som sa s husami a veveričkami, ktoré im chodia kradnúť zrn- no. Nechýbala mi ani škola, lebo ste ma všetko naučili. Nepotrebujem nič viac ako toto.“

„Počula si, čo povedala Dorka.“ Jozefov hlas je drsný ako napoly ostrúhané drevo, ktoré leží vedľa neho. „Bude robiť problémy a to nepotrebujeme.“

„Takže to je moja voľba?“ spýta sa Borka a sleduje ho, ako berie do ruky vidličku a pichá do kúska bravčového mäsa. „Ísť s nimi do Čachtíc, alebo zostať tu a nechať si odrezať nos?“

„Nie,“ odpovie starec, „buď pôjdeš do Čachtíc, alebo skončíš mŕtva ako tvoja matka.“

Hrad na kopci

S každým otrasom koča sa Borke zdá, že jej srdce vyskočí z hrude. Voz vŕzga do kopca, kone fŕkajú a dychčia, keď kolesá škrípu po uvoľnených kameňoch a zachytávajú sa v koľajach, ktoré vysušilo letné slnko. V ruke zvierá drevenú figúrku a palcom prechádza po jej povrchu, akoby v jej hladkých krivkách nachádzala upokojenie. *Pamätaj, že tá mám rád*, povedal jej Jozef, keď jej ju vtisol do rúk.

Koč sa náhle zachveje, Borka zalapá po dychu a chytí sa sedadla.

„Bože,“ zvolá Dorka oproti nej, „aká si nervózna!“

Borka sa upokojí a zamrmle čosi na ospravedlnenie. Má pocit, akoby sa viezli v obrovskej železnej guli, ktorá sa pomaly gúľa do kopca, a keď sa dostanú na vrchol, zrútia sa do niečoho neznámeho. Zahryzne si do spodnej pery a pozrie si na kolená. Hoci sa sústreďí na hrubú látku svojej sukne, uvedomí si niečí pohľad. Zdvihne zrak a vidí, že dievča sediace vedľa Dorky sa na ňu usmieva. Borka vrhne pohľad na Dorku, ale tá sa pozerá z okna, obočie má sústredene

zvráštené, akoby sa medzi kameňmi a riedkymi kríkmi, ktoré pokrývajú svah, skrývalo dačo dôležité. Dievča vypne hruď, *vraj nervózna!* Vysloví to iba perami a napodobňuje spôsob, akým si Dorka založila ruky v bok.

Borka potlačí chichot. Dievča sa na ňu usmeje, v lícach sa mu urobia jamky a vyfúkne vzduch smerom nahor, lebo sa mu na čelo lepia pramene vlasov, štekľivé ako konččky pšenických klasov. Volá sa Zuzana – Dorka to povedala, keď nastupovala do koča – a Borka sa snaží spomenúť si, či ju niekedy nevidela v meste, či niekedy nestála za ňou a nečakala, kým pekár ráno otvorí dvere, alebo sa s ňou netlačila na trhu, keď prišiel kupec so zväzkami látky zafarbenej nápadnými odtieňmi. Asi nie. Väčšinu dievčat pozná aspoň z videnia, ale v koči sú len ony dve. Lenže každé dievča z mesta sa chce dostať do Čachtíc.

Borka sa pozrie z okna. Z miesta, kde sedí, vidí, ako sa nad strechou koča vlní konček Fickovho pierka. Skúma ho, lebo nemá nič iné, na čo by sa mohla pozeráť, až kým koč nezahne za roh a neotvorí sa jej nový výhľad, aký ešte nikdy nevidela.

Borka je zvyknutá na krásu prírody. Vyrastala v kopcoch a už sa tak nenadchýna, keď vidí, ako sa skalnaté obrysy Karpát vynárajú spomedzi čiernych borovíc, ktoré pokrývajú úbočia, v zime zasnežené, v lete husté ako vlčia srst'. Nie je to však náhodná veľkoleposť prírody, je to kultivovaná veľkoleposť, vytrysknutá zo samotných skál, na ktorých stojí. Hladké kamenné steny sa tiahnu do výšky aj do šírky a čas ich tak vyleštil, že sa ich sivá farba mení so svetlom ako zimná obloha. Za hradbami sa týčia veže a vežičky, zakončené strechami ako špicaté klobúky, sfarbené do rovnakých červených odtieňov ako vyprahnutá zem pod kolesami koča.

Dorka si všimne, ako na ňu Borka hľadí, a spokojne sa usmeje. „Lepšie ako tvoja rozpadnutá chalupa, čo?“ povie a pritlačí sa dozadu, aby sa Zuzana mohla nakloniť a tiež sa pozrieť. „Tak čo, si rada, že si šla?“

Túto otázku aj Borka mlčky kladie hradu, ale jeho múry sú nevyspytateľné, okná tmavé a zatvorené, slepé k vonkajšiemu svetu, chrániace jeho tajomstvá.

Zuzana prechádza prstami po stene, prechádza po celom jej obvode. „Ešte nikdy som nebývala v okrúhlej miestnosti,“ povie nadšene. Vežička je taká malá, že netrvá dlho a opäť stojí vedľa Borky. „Ty áno?“

Borka pokrúti hlavou. Žila len na dvoch miestach: v Jozefovej vybielenej chalupe a na nejakom inom mieste. Tom, na ktoré sa občas pokúša spomenúť si, ale nedokáže to, akoby tá spomienka bola príznakom, ktorý má tendenciu zjavovať sa nebadane a zmiznúť, len čo sa naň pokúsi zaostriť zrak.

Je večer a vzduch je štiplavý od lojovej sviečky. Borka pristúpi k oknu a hľadí von do prázdnej čiernej krajiny, ktorá uchvátila jej pohľad. Niekde tam stojí Jozef, pri dverách chalupy, píska do noci a volá psy dovnútra. Potom ich všetky bezpečne zavrie, uhasí oheň a naplní džbán vodou, aby bola pripravená na ráno.

„Si v poriadku?“

Zuzana stojí za ňou a hoci tie slová takmer zašepká, Borkino telo sa pri nich napne.

„Chýba mi môj *apa*,“ povie a otočí sa.

„Snaž sa na to nemyslieť,“ povie Zuzana a zaštipne plameň sviečky dvoma prstami. „Poď,“ chytí Borku za ruku, „poďme si ľahnúť.“

Na podlahe leží slamník, na ktorom môžu obe spať. Je takmer taký veľký ako izba, ktorá je len o málo väčšia ako starý sklad zbraní či vyhliadka na vrchole schodiska, ktoré sa vinie vežou nahor. Keď už sú pod prikrývkou, Borka skúma svoju spolubývajúcu, črty jej tváre v tme, nejasné obrysy jej vlasov. „Prečo si sem prišla?“ spýta sa.

Zuzanine oči sú bez výrazu, ale Borka počuje, ako rezignovane vydýchla.

„Matka ma predala,“ zašomre.

„Predala ťa? Ako to mohla urobiť?“

„Ach, ľahko.“ Zuzana prevráti oči a pozrie do stropu. „Ty *zbytočné stvorenie!*“ povie hlasom takým prenikavým, až sa Borka zľakne. „*Ešte si nedoniesla vodu, ty lenivé dievčisko? Pozri sa na tie stehy! Nebodaj ich prasatá vyšívali svojimi klami? A kto upiekol tento chlieb? Mám ním rúbať drevo?*“

Borka si odfrkne. „Bolo to až také zlé?“

„Horšie. Nič som nevedela urobiť poriadne a ona ma aj tak nepotrebovala. Mám tri staršie sestry, všetky majú oveľa lepšie vyhliadky na dobré manželstvo ako ja. Nebola som pre mamu nijako užitočná, takže bola rada, keď sa ma zbavila.“

„Je mi to ľúto,“ povie Borka.

„Nemusíš ma ľutovať. Nemala som posteľ iba pre seba odo dňa, keď som sa narodila.“

Zuzana sa natiahne ako hviezdica na slamenom matraci. Borka sa cíti zvláštna, že je tam. Vždy spávala sama okrem psov, ktoré si občas prišli ľahnúť vedľa nej, opierali sa o ňu bokmi a šťuchali ju ňufákmi do krku. Nevie, či sa má skrčiť pod tlakom Zuzaniných natiahnutých končatín, alebo ju objasť ako psy, hľadajúc teplo a istotu.

„Máš strach?“ zašepká Borka.

Zuzana k nej otočí hlavu. V mesačnom svetle jej biela očí žiaria ako perly. „Z čoho?“

„Z grófký. Ľudia hovoria, že sem prichádza veľa dievčat, ale len málo z nich sa vráti.“

Zuzana sa opäť otočí preč. „Bojím sa hladu,“ povie po chvíli, „a bojím sa zimy. Bojím sa vlkov, ktoré v zime prichádzajú do dediny a vyťahujú chorých z postelí. Čoho by sme sa mali báť tu, keď máme plné bruchá a nohy v teple?“ Potom si nenápadne prehodí nohu cez Borku a prstami sa jej dotkne lýtko, až nadskočí.

Zuzana sa zasmieje. „Dorka mala pravdu, si príliš nervózna!“

„Mali by sme spať,“ povie Borka trochu neisto, „už je neskoro.“

„Ako chceš,“ odvetí Zuzana, podoprie sa na jednom lakti a potiahne vrece s plevami navrch matraca, aby si naň mohli oprieť hlavy. „Čo je to?“ povie a niečo spod neho vytiahne.

„Nič,“ vraví Borka, „len darček, ktorý mi vyrobil Jozef.“

„Ale čo to je?“ Zuzana podrží predmet, skúma plynulé línie dreva, v tme žmurká na jemne vyrezávané krídla a tenké nohy.

Borka sa načiahne a zovrie predmet v ruke. „Je to hus, ty hlúpa,“ povie.

Ešte sa nerozbieždilo, ale obe stoja v rozľahlej hradnej kuchyni, bosé nohy sa im šmýkajú po chladnej podlahe, tváre majú rozpálené od ohňa. Kuchyňa s klenutým kamenným stropom osvetlená olejovými lampami pripomína kryptu. Borka má sklopené oči a skúma okraj dreveného stola, pod ktorým sú prútené košíky naplnené zeleninou, a množstvo červených hrncov a misiek rozložených na ňom.

Čakajú, že im niekto povie, čo majú robiť, ako byť užitočné, ale momentálne sa zdá, že len prekážajú. Pri ohnisku s mohutným ohňom spotená kuchárka miesi cesto, zatiaľ čo iná vyťahuje už upečené bochníky a kladie ich na stôl; čerstvé, zlatisté, voňajúce domovom. Borku v očiach štekli slzy. Zakloní hlavu, akoby ich mohla potlačiť, zavrie oči, potom ich otvorí a hľadá niečo, na čo by sa sústredila. Nad ňou sa týči priam nebeský strop s kupolou. Na reťaziach pripevnených ku kameňom sú zavesené tmavé predmety: železný kruh a na ňom hrnce a panvice ako obiehajúce planéty, drevený stojan a na ňom priviazané zväzky bylín a cesnaku. Mŕtvy bažant vyzerá, že sa chystá vzlietnuť cez túto zvláštnu oblohu, nebyť háčika zarytého do jeho dúhového peria.

„Tak, a je to.“

Dievčatá sa zľaknú a otočia sa.

„Pani bude čoskoro hore,“ oznámi Dorka, keď prechádza okolo nich. „Grófka si po prebudení dáva škoricovú vodu a niekedy aj medovník s figami.“

Dorka ukáže na jednu zo slúžok, ktorá hneď prinesie umývadlo a začne ho plniť horúcou vodou zo sporáka.

„Pani nikdy neprerušuje pôst mäsom. Namiesto toho si dáva vykôstkované slivky s plátkami citróna a zázvoru.“

Borka ťažko prehltnie. Má si to všetko zapamätať? Lenže už si nevie spomenúť, či sú v kotlíku slivky alebo figy a či je voda ochutená škoricou alebo zázvorom. Slúžka prehodí Dorke cez predlaktie ľanový uterák a potom jej podá misku s vodou. Dorka sa otočí späť k Borke a Zuzane a s očakávaním si ich prezerá.

Borka vystrie ruky a s hrôzou si uvedomí, že sa jej trasú. „Mám...“ Pokúša sa prehovoriť, ale zdá sa, že jej slová

uviazli v hrdle zovretom od strachu. Odkiaľse si, nadýchne sa. „Chcete, aby som to odniesla pani grófkke?“

„Ty?“ Dorka sa zasmie tak hlasno, až kuchárka zdvihne zrak od ustavičného miesenia cesta. „Nie si hodna toho, aby na teba pani grófkka čo len pozrela! Nie, ja jej to odnesiem, ty zostaneš tu. Pozametaj zatiaľ podlahu a vydrhni stôl. Keď vyjde slnko, vypuť von prasce.“

Za kuchyňou je dláždené nádvorie a na ňom roztrúsená slama. Popri hradných múroch sa tiahnu ohrady z dreva, chlievy z kože a zo slamy, ktoré chránia ošúpané a kozy pred slnkom. Sliepky kotkodákajú a rozletia sa, keď im Zuzana hodí do ohrady chlieb.

„Už sa cítim ako doma,“ zamrmle Zuzana, keď zhnitá hlava karfiolu dopadne rovno do blata. Veľká sviňa zakrochká, zápasí so zvyškami pomyjí.

„Čo myslíš, čo budeme musieť ešte robiť?“ spýta sa Borka, vyberie z hrnca nahnitú figu, ktorá nie je vhodná pre grófkkin maškrtný jazyček, a hodí ju prasaťu.

„No, ja neviem, okopávať záhradu?“

Borka zbledne. „Naozaj si myslíš, že...“ Potom zmĺkne a pozrie sa k vysokým hradným vežiam. Zuzana vyprázdni zvyšok vedra a sleduje Borkin pohľad.

Nádvorie sa zvažuje smerom k ovocnému sadu plnému čerešní, sliviek a jabloní. Nad sadom je rad elegantných komnát, s olovenými sklami na oknách lemovaných kamennými oblúkmi. Horné poschodie vystupuje až za hradné múry. Niečo upútalo Borkinu pozornosť: odtiahnutý záves a pri ňom žena, ktorá sa pozerá na svet ležiaci jej pri nohách.

„Myslíš, že je to ona?“ zašepká Borka, akoby žena mohla začuť jej slová, ktoré sa nesú vo vetríku.

Zuzana pokrčí plecami, ale Borka sa neprestáva pozeráť na postavu, štíhlu ako trstina, ako mizne z dohľadu.

„Je krásna, však?“ Ficko sa postaví vedľa nich, oblečený v tmavomodrom dolománe s nazberanými rukávami, ktorý odhaľuje bielu košeľu pod ním. „Dávaj pozor, na koho sa pozeráš, husiarka. Aj prasatá vedia, že majú držať rypák nízko pri zemi.“

Borka sa začervená a sklopí zrak. Vie, že sa na ňu Ficko stále pozerá. Jeho pohľad je intenzívny ako odlesk slnka, ako niečo, čo by chcela vyhladávať a zároveň by sa chcela pred tým chrániť.

„Mám prácu,“ zamrmle a zohne sa, aby zdvihla vedro.

„To teda máš,“ odpovie Ficko, „aj preto som tu. Obe pôjdete do východnej miestnosti vedľa maselnice. Tam na vás čaká Ilona Jóová Nagyová.“

Východná miestnosť sa tak volá preto, lebo zachytáva ranné slnko. Okolo stola pod veľkým oknom sedí osem dievčat, hlavy majú sklonené, sústredia sa na šitie, akoby od toho závisel ich život. Uprostred stola je hromada šiat: košele a košieľky, volány, goliere a manžety, slabo voňajúce lojovým mydlom a stuhnuté od sušenia na slnku.

Ilona Jóová sa nakloní nad stôl a pevne pritlačí kĺby prstov na jeho hladký orechový povrch. Akoby splynula s nábytkom; je pevná a strnulá, šlachy na chrbtoch rúk má ohnuté a napnuté.

„Vieš šiť?“ spýta sa Zuzany.

Zuzana potlačí úsmev. „Moja mama vravievala, že horšie by som ani nemohla. Vraj šijem, akoby som mala namiesto rúk prasacie paprčky.“

Ihla dievčatá sediaceho oproti sa zastaví. Trochu zdvihne hlavu, aby sa na Zuzanu pozrelo, oči má doširoka otvorené, pery rozťahnuté v nemom úžase.

„Čo si povedala?“ Ilonin hlas pichá ako špendlíky v škatuľke pred ňou.

Zuzana sa pozrie na dievča a to sa okamžite vráti k spodničke, ktorú zašívá. Tak silno ťahá niť, až na látke zostávajú záhyby.

„Urobím, čo bude v mojich silách,“ prehodí Zuzana.

„To si zapíš za uši, že sa budeš snažiť.“ Ilona siahne na hromadu šiat a vytiahne pančuchu. „Začneš touto,“ povie a hodí ju pred Zuzanu. „A pozor, nech nevidím stehy.“

Zuzana zdvihne pančuchu. Je z materiálu, ktorého sa nikdy predtým nedotkla, v jej rukách je ako z flóru, jemná ako pavučinka. Zhrozenej Zuzane sa zdá, že aj tá najjemnejšia niť v nej robí ryhu ako kôň ťahajúci pluh. Pozrie na Borku, ktorá dostala bielu ľanovú čelenku, naškrobenú a vpredu ozdobenú korálikmi. Borka však má prsty neskutočne šikovné a čoskoro znovu upevní uvoľnený pás čelenky. Ilona spokojne prikývne a podá jej šatku so stiahnutým lemom. „Pozerať si na prsty,“ napomenie Zuzanu, keď prechádza okolo.

Ilona Jóová má približne toľko rokov ako Dorka: je teda stará žena, ktorá už dávno prekročila päťdesiatku. No zatiaľ čo na Dorku sa vek prilepil akoby vo vrstvách, roztiahol jej živôtik a usadil sa jej vo vráskach na krku, Ilonu akoby obnažil. Stojí za vrchstolom ako biela breza v zime; štíhly bleďý stĺp, samý uzol a kostnaté údy.

Zuzana došije, položí pančuchu na stôl a uhladí ju prstami. Kým sa pozerá na hromadu šiat a rozmýšľa, čo ďalej, pančucha sa spred nej stratí, Ilona ju podrží medzi ukazovákom a palcom.

„Posmievaš sa mi?“

Ilonin hlas je tichý, ale všetky dievčatá zdvihnú zrak a upriamia oči na pančuchu visiacu jej z prstov.

„Nie, pani.“

„Tak prečo si to urobila?“

„Čo som urobila, pani?“

„Toto!“ Ilona potrasie pančuchou tak, že sa myká ako ryba na háčiku. „Táto pančucha je z najjemnejšieho hodvábu dovezeného z Lyonu, a ty si ju zničila. Vidno všetky diery. Grófkine nohy budú vyzeráť, akoby mala kiahne!“

Jedno z dievčat sa zachichoce, ale ťažko povedať, ktoré, pretože o chvíľu majú všetky na tvárach rovnakú bezvýraznú masku.

„Chápeš, prečo si tu?“ nalieha Ilona, ale Zuzana nešťastne pokrúti hlavou. „Si tu, aby si mi ukázala, čo vieš. Dievčatá, ktoré vedia šiť, budú šiť, možno dokonca nastúpia do čipkárskej školy. Dievčatá, ktoré vedia rozoznať husací tuk od bravčovej masti, budú pracovať v kuchyni. Ale dievčatá, ktoré nevedia ani jedno, ani druhé...“ Ilona sa odmlčí a opatrne položí pančuchu späť pred Zuzanu, akoby predkladala nejaký dôkaz. „Pôjdu do práčovne pomáhať pri veľkom praní.“

„Ona za to nemôže.“

Ilona neochotne sklzáne očami zo Zuzany na Borku, akoby ju tam čakalo niečo ešte nepríjemnejšie.

„Nikto by nedokázal úhľadne zašiť hodváb ľanovou nitou,“ povie Borka a jej hlas sotva prehluší šuchot ostatných šiestich dievčat, ktoré sa nervózne vrtia na svojich miestach.

Ilona na ňu chvíľu hľadí a potom urobí niečo nezvyčajné. Prikrčí sa vedľa Borky, chytí ju za ruku a palcom jej jemne prejde po pokožke. „Aká škoda,“ zašepká. „Myslela som si, že tieto prsty sú najšikovnejšie, aké som kedy videla, ale teraz si ich zničíš. Koža aj mäso sa ti spália až po kosť po týždni ponárania do horúcej vody a lúhu.“

Najdúch

Už chvíľu ju pozoruje. Z nízkeho múrika oddelujúceho nádvorie od sadu, na ktorom sedí, má dobrý výhľad na práčovňu. Veľké pranie je v plnom prúde. Koše s posteľnými plachtami, obliečkami na vankúše a periny, uterákmi a inou posteľnou bielizňou vynášajú z podkrovia, kde sa v truhliciach hromadili celé mesiace, čo tu grófká býva. Vždy keď sa objaví nejaké dievča, práčka Katarína Benická mu vezme kôš a pošle ho späť po ďalšiu bielizeň.

Dvere na práčovni zostali otvorené a para stúpa do letného vzduchu ako dym. V ústach má dlhé steblo trávy a jeho konček, ťažký od semien a huňatý ako veveričí chvost, sa kýva hore-dole, kým neprítomne žuje druhý koniec. Pozoruje ju, ako si chytá do rúk sukne a dvíha si ich nad členky, potom bosými nohami vystúpi na drevenú stoličku. Koryto na pranie je hlboké a ona si vytiahne sukňu a spodničku vyššie a zastrčí si ich za zásteru uviazanú okolo pásu. Potom opatrne vlezie do mydlovej vody; stuhne, keď sa jej horúčava začne plaziť po bielych stehnách.

Z ničoho nič mu na líci pristane facka. Vykríkuje a vyplŕuje steblo trávy na dlažbu.

„To nie je nič pre teba,“ zahundre Dorka a zazrie naňho.

„Čo?“ Ficko sa mrzuto šklabí a šúcha si líce.

„Máš na práci iné veci ako civieť na to dievča,“ povie a kývne hlavou k práčovni. „Potrebujeme viac popola na lúh. Utekaj a nejaký prines do prístavby. Už aj.“

Ficko počká, kým sa Dorka neotočí chrbtom, potom sa poriadne zamračí a vzdorovito zostane stáť na mieste, kým neodíde a nezatvorí sa za ňou dvere do kuchyne. Má na sebe nový šafranovožltý kaftan, jeho farba je taká sýta ako bahniatka rastúce okolo Váhu. Nie je žiadny poskok, nebude vláčiť popol, zahundre si popod nos, no napriek tomu sa pohne.

Vnútro prístavby je tmavé a chladné. Jeho oči sa prispôbia, už ich nemusí prižmurovať, akoby sa chránil pred letným slnkom. Doširoka ich otvorí a hľadá miesto, kam by odložil vrece s drevným popolom. Prístavba je ako krajina; mení sa s ročnými obdobiami, stáva sa práčovňou, pivovarom alebo skladom jabĺk v závislosti od rytmu života na hrade. Dnes je plná potrieb na pranie zavesených na hákoch za obrovskými sudmi postavenými na kvádroch, z ktorých kvapká lúh do vedier. Zhodí vrece k stene a chvíľu stojí, z pleca kaftanu si zmetá zatúlaný popol.

Pohyb pri dverách prístavby ho prinúti otočiť sa. Spoznáva nielen jej tvár a postavu, siluetu so slnkom za chrbtom. Vidí jej pás, zapletené vlasy, nohy pod vykasanými sukňami, bosé chodidlá, ešte vlhké a namydlené, na ktoré sa jej lepí prach a slama, keď vchádza dovnútra.

Nehýbe sa, zatiaľ čo dievča si prezerá náradie na pranie zavesené na stene. Vezme najprv piest, potom doštičku, skontroluje ich a potom ich vymení. Vie, že ho zbadala, keď sa